

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ЦИФРОВОМУ МАСМЕДІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Ольга Мацкевич,

науковий співробітник і здобувач НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, магістр інтелектуальної власності

Приділено увагу аналізу особливостей захисту авторського права в контексті діяльності засобів масової інформації, зокрема, самозахисту, технічних засобам захисту, а також питанням надання та фіксування доказів, які мають електронну форму. Автором висловлені певні рекомендації щодо змін до законодавства України, що відображено в тексті.

Ключові слова: захист, самозахист, способи захисту, докази в електронній формі

У сучасному світі жодна особа не має 100 % гарантії, що її права не будуть порушеними. Особливо, коли це стосується мережі Інтернет, де додатковою проблемою залишається важкість доведення порушення, адже знайти порушника та зберегти докази складніше.

Загалом, як відомо, захист прав — сукупність заходів, метою яких є відновлення та визнання цих прав у разі їх порушення [1, 253]. За визначенням В. Жарова, захист права інтелектуальної власності охоплює передбачену законодавством діяльність відповідних державних органів з визнання, поновлення прав, а також усунення перешкод, які заважають реалізації прав та законних інтересів суб'єктів права у сфері інтелектуальної власності [2, 34]. З таким твердженням важко погодитись, адже законодавством передбачена можливість здійснення захисту прав самостійно, без звернення до відповідних установ. Така форма захисту дістала назву неюрисдикційної.

Стаття 16 ЦК України встановлює, що (ч. 1) кожна особа має право звер-

нутися до суду за захистом свого особистого немайнового чи майнового права та інтересу, а також передбачає загальний перелік способів захисту цивільних прав та інтересів (ч. 2).

Звісно, не всі з передбачених ч. 2 ст. 16 ЦК України способів захисту можуть бути застосовані в разі порушень авторського права в засобах масової інформації. Наприклад, примусове виконання обов'язку в натурі, за якого може бути відкликаний з друку тираж видання, на практиці може зустріти певні перешкоди, тому що поки відбудеться суд, «тираж» уже розійдеться, а при порушенні авторського права в Інтернет-мережі не зрозуміло, що саме вилучати, — інформацію чи сервер з нею.

Саме тому вбачається за доцільне розглянути лише деякі цивільно-правові способи захисту, найбільш характерні для порушень у цифровому масмедійному середовищі. Тож, **метою статті** є аналіз певних особливостей захисту авторських прав у цифровому масмедійному середовищі та вироблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства в цій сфері.

Аналіз досліджень. Не зважаючи на те, що загальні засади захисту авторських прав висвітлювались у працях таких вітчизняних і зарубіжних авторів як, О. Штефан [3], А. Штефан [4; 5], І. Коваль [6], В. Жаров [2], В. Дроб'язко [1], С. Судариков [7], К. Леонтьєв [8] та ін., проте деякі питання, особливо щодо самозахисту прав, залишилися невисвітленими.

Загальновідомою є позиція, що найбільш дієвою є юрисдикційна форма захисту — позови до суду, адміністративна відповідальність, кримінальне переслідування порушників прав інтелектуальної власності. У сучасних реаліях щодо Інтернет-відносин мусимо констатувати інші результати: ефективність захисту залежить від зусиль автора, суб'єкта авторських прав або іншої зацікавленої особи, позаяк механізми захисту прав у мережі недостатньо відпрацьовані, знайти порушника складно, так само як і довести вчинене правопорушення.

Неюрисдикційною формою захисту авторських прав є самозахист. У деяких випадках його застосування є швидшим способом вирішення питань. На ефективність самозахисту звертають увагу й деякі науковці [9, 14; 10, 201]. Водночас інші науковці [6, 36] говорять про те, що у сфері захисту права інтелектуальної власності можливості для застосування самозахисту незначні. Водночас, як показує зарубіжний досвід, використання самозахисту є цілком поширеним явищем. Наприклад, *Youtube* використовує програму *ContentID*, яка дозволяє правоволодільцям знаходити свій контент, а потім видаляти його за допомогою листа-попередження чи вирішувати питання іншим чином [11, 113].

Відповідно до ст. 19 ЦК України, самозахистом є застосування особою засобів протидії, що не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства. Тією ж статтею (п. 1) передбачено, що особа має право на самозахист свого цивільного права та

права іншої особи від порушень і протиправних посягань. Способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням. Способи самозахисту можуть обиратися самою особою чи встановлюватися договором або актами цивільного законодавства (п. 2 ст. 19 ЦК України).

Основними характерними рисами самозахисту є: виникнення права на самозахист з моменту порушення права; самостійний вибір законних способів самозахисту правоволодільцем; відсутність звернення за допомогою до юрисдикційного органу.

Наприклад, інтерв'ю певної особи було опубліковане зі скороченнями, що, на її думку, призвели до спотворення змісту інтерв'ю та неправильного трактування відповідей інтерв'юваного. Ця особа безпосередньо звертається до засобу масової інформації, щоб виправити таке становище. Якщо результати переговорів задовольнять обидві сторони (наприклад, видання погоджується опублікувати повний текст інтерв'ю), то особа вирішує, що немає жодного сенсу звертатися до суду. У наведеному прикладі маємо порушене право автора (скорочення тексту), вибір способу самозахисту (переговори); і до суду справа не доходить.

Порушення немайнових авторських прав у засобах масової інформації (ЗМІ) часто відбувається мимовільно, тобто порушник не мав на меті умисно вчинити неправомірні дії. Нерідко таке трапляється через швидкий ритм роботи редакції. Наприклад, у роботі телерадіоканалу може трапитися ситуація, коли один матеріал замінено іншим, актуальнішим, за хвилину до виходу інформаційної програми в ефір. Але, замінивши основний матеріал, залишають поза увагою необхідність зміни імені автора статті чи відеоматеріалу.

Варто зазначити, що у певних випадках передбачені ст. 16 ЦК України

способи захисту можуть використовуватись як у межах юрисдикційної, так і неюрисдикційної форм захисту. Зупинімося на них більш детально.

Як зазначає І. Осолінкер, способи самозахисту права власності можуть використовуватись особою до застосування юрисдикційного захисту, а також під час або після його застосування [9, 5].

Наприклад, коли йдеться про *відшкодування збитків за завдану матеріальну шкоду*. Власник газети, де без дозволу автора опублікували певний матеріал, може за результатами переговорів виплатити певну суму (гоногар) авторові. Така добровільна практика здебільшого свідчить про те, що видання цінує власну репутацію. А от щодо відшкодування моральної (немайнової) шкоди зазвичай звертаються до суду.

Говорячи про ці способи захисту щодо мережі Інтернет, можна звернути увагу й на пропозицію К. Леонтєва щодо *компенсації*, який цілком доречно пропонує в разі застосування такого способу, встановити розділення рівнів відповідальності для різних випадків:

- 1) користувачам, які допустили порушення авторських прав, необхідно надати можливість обмежити власну відповідальність розумними межами за умови добровільної та своєчасної виплати співмірних компенсацій у позасудовому порядку;
- 2) щодо правопорушників, які ухиляються від оперативної виплати компенсації в добровільному порядку, мають застосовуватися набагато суворіші санкції, зокрема розмір компенсації має бути суттєво збільшеним [8, 13].

Спростування недостовірної інформації як спосіб захисту особистих немайнових авторських прав може відбуватись як за рішенням суду, так і за усними домовленостями порушника та праволодільця. Найтипівішим прикладом порушення, для якого за-

стосовується цей спосіб захисту, є така ситуація: у ЗМІ автором твору помилково вказується інша особа. Звісно, для автора важливе значення матиме спростування такої інформації та доведення до відома аудиторії конкретного ЗМІ повідомлення про допущену помилку.

На переконання А. Штефан, застосування цього способу захисту стає можливим за наявності таких умов: 1) інформація повинна бути поширеною, тобто доведеною до відома третіх осіб будь-яким способом, за умови здатності сприйняття останніми змісту поширеної інформації <...>; 2) поширена інформація повинна стосуватися конкретної особи та мати певні ознаки, що ідентифікують особу <...>; 3) інформація повинна бути недостовірною, тобто такою, що не відповідає дійсності <...>; 4) інформація повинна порушувати особисті немайнові авторські права [5].

Згідно з приписами ч. 7 ст. 277 ЦК України, спростування недостовірної інформації здійснюється в такий же спосіб, у який вона була поширена. Проте через невизначеність правового статусу інтернет-ЗМІ, виникають проблеми з вибором закону, що регулює діяльність ЗМІ, норми якого потрібно застосувати.

Так, наприклад, у ст. 37 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 р. № 2782-ХІІ закріплено, що спростування повинно бути набрано тим же шрифтом і поміщено під заголовком «Спростування» на тому ж місці шпальти, де містилося повідомлення, яке спростовується. Обсяг спростування не може більше ніж удвічі перевищувати обсяг спростовуваного фрагменту опублікованого повідомлення або матеріалу. Спростування може бути підготовленим у формі відповіді, обсяг якої не перевищує спростовуваного матеріалу. Наведене положення може бути реалізовано частково, адже у випадку

з цифровими ЗМІ поняття шпальти не існує.

Своєю чергою, відповідно до ч.ч. 7–10 ст. 64 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 р. № 3759-ХІІ, спростування повинно бути поширено тією ж телерадіоорганізацією і в такій же програмі чи передачі, що й відомості, які не відповідають дійсності, або в інший час за домовленістю з особою, права якої були порушені. У спростуванні має бути зазначено, які відомості не відповідають дійсності, коли та в якій програмі чи передачі вони були поширені телерадіоорганізацією. Якщо громадянин чи юридична особа надали текст спростування, то він підлягає поширенню за умови його відповідності вимогам цього Закону. Скорочення чи інші зміни в тексті спростування, поданого заявником, без його згоди не допускаються. Телерадіоорганізація, яка зобов'язана поширити текст спростування, на вимогу громадянина чи представника юридичної особи може надати йому можливість зачитати власний текст і передати його в запису.

Не можна не звернути уваги на суперечність, закладену у двох законах, що унеможлиблює вибір одного з них для застосування щодо цифрових медіа. Так, відповідно до Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» обсяг спростування — обмежений, у Законі України «Про телебачення і радіомовлення» скорочення не допускається. Саме тому існує необхідність встановити окрему норму для Інтернет-ЗМІ, які не є версіями ЗМІ іншого характеру. З огляду на наведені вище підстави, не можна вважати правильною позицію Вищого господарського суду України [12] щодо дотримання вимог законодавства про пресу при спростуванні інформації цифровими ЗМІ.

Водночас технічні можливості Інтернет-сайтів дають змогу розмістити спростування на тій самій сторінці (за тією ж датою і часом), що й матеріал з недостовірною інформацією*. Втім у зазначеному випадку досягнення цього способу захисту прав є сумнівним через те, що матеріал з порушенням вже зберігатиметься серед архівних, тобто неактуальних, матеріалів, саме тому прочитати спростування зможе менша кількість людей, ніж помилку, або й зовсім не прочитає. Автор заінтересований у поширенні достовірної інформації серед якомога ширшої аудиторії. Правильним, на нашу думку, вбачається виправлення помилки в первинному матеріалі; зазначення в ньому ж, що була допущена помилка, та викладення окремого повідомлення щодо усунення порушення.

Оскільки ні єдиного закону про ЗМІ, ні спеціального акта щодо Інтернету в Україні немає, пропонується закріпити норми щодо спростування інформації, якою порушуються права автора в Інтернеті, у ст. 277 ЦК України в такій редакції: спростування недостовірної інформації в мережі Інтернет відбувається шляхом викладення окремого повідомлення про допущене порушення, виправлення помилки у певному матеріалі із зазначенням, що помилку виправлено.

Відповідно до ч. 6 ст. 277 ЦК України фізична особа, особисті немайнові права якої порушено у друкованих або інших ЗМІ, має право на відповідь, а також на спростування недостовірної інформації в тому ж ЗМІ у порядку, встановленому законом. Якщо відповідь і спростування у тому ж ЗМІ є неможливими у зв'язку з його припиненням, така відповідь та спростування мають бути оприлюднені в іншому ЗМІ, за рахунок особи, яка поширила недостовірну інформацію.

* Навіть більше, помилку в тому ж матеріалі може бути виправлено, але через можливість передруку (перепосту) матеріалу з помилкою іншими ЗМІ чи просто подальшого поширення його користувачами, залишається необхідність у застосуванні такого способу захисту.

Наведена норма Закону не є однозначною та викликає запитання, зачий рахунок відбуватиметься спростування, якщо ЗМІ, що є порушником, припинив своє існування?

Як наголошує А. Штефан, «спростування недостовірної інформації, <...> не має законодавчої регламентації стосовно електронних ЗМІ, що випускаються у вигляді електронного ресурсу в мережі Інтернет» і додає, що зростання ролі Інтернету як джерела призводить до «зростання кількості позовів про спростування недостовірної інформації, поширеної в мережі Інтернет» [4].

Ще одним підтвердженням необхідності закріплення спеціальних норм щодо Інтернет-медіа, є заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права, як спосіб захисту прав, передбачений ст. 278 ЦК України. Відповідно до ч. 1 зазначеної статті, якщо особисте немайнове право фізичної особи порушено в газеті, книзі, кінофільмі, теле-, радіопередачі тощо, які готуються до випуску у світ, суд може заборонити розповсюдження відповідної інформації. А згідно з ч. 2 ст. 278 ЦК України, якщо особисте немайнове право фізичної особи порушене в номері (випуску) газети, книзі, кінофільмі, теле-, радіопередачі тощо, які випущені у світ, суд може заборонити (припинити) їх розповсюдження до усунення цього порушення, а якщо усунення порушення неможливе, — вилучити тираж газети, книги тощо з метою його знищення. В умовах діяльності Інтернет-ЗМІ вилученню підлягатиме власне інформація, якою порушується право автора, чи за неможливості зміни даних на сторінці — веб-сторінка з наявною інформацією. Водночас, інформація може зберігатися в кеші, навіть після вилучення її з відповідного веб-ресурсу. Саме тому, покладати відповідальність за таке збереження на власника ЗМІ не можна.

Відновлення становища, що існувало до порушення. Припустимо, що інтерв'ю певної особи було опубліковане зі скороченнями, які, на її думку, призвели до спотворення змісту інтерв'ю та неправильного трактування відповідей інтерв'юваного. Виправити таке становище в Інтернет-ЗМІ легко, адже внесення змін до вже випущеного матеріалу є досить простим. Також з легкістю можна вилучити такий матеріал повністю. Тож застосування самозахисту до таких випадків є менш тривалим і дорогим. Саме тому на веб-сайтах передбачено зворотній зв'язок для висловлення претензій щодо розміщеної на ньому інформації.

Припинення дії, що порушує право, як спосіб захисту передбачено п. 3 ст. 16 ЦК України. Застосовуючи цей спосіб захисту порушених прав, суд може постановити рішення про заборону будь-яких дій щодо об'єктів інтелектуальної власності, які порушують права їхніх суб'єктів. При розгляді спорів про припинення дій, що порушують виключні права, позивач має довести обставини, котрі свідчать про наявність у нього такого права та факт протиправного використання відповідачем спірного об'єкта [13, 89].

При застосуванні самозахисту автор твору може звернутися до правопорушника з вимогою припинити протиправні дії, а особа, що вчиняє такі дії, може добровільно відмовитися від їх вчинення. Наприклад, автор музичного твору може вимагати припинення сповіщення свого твору певною радіокомпанією. При цьому автор може як звернутися до суду, так і вирішити питання безпосередньо з власником радіостанції.

Застосування зазначених способів захисту судом можна проілюструвати справою ЗАТ «Видавничий будинок «Максимум» проти ТОВ «Альянс Капітал Менеджмент». Рішенням господарського суду м. Києва від 11.10.2006 р. у справі № 21/133 відповідач зобов'язаний вилучити статтю

із сайту www.marketing.vc і розмістити на головній сторінці вказаного сайту оголошення-вибачення, а також сплатити компенсацію за порушення авторського права [14].

Розглядаючи останні два способи захисту прав, необхідно звернути увагу на діяльність провайдерів, адже саме завдяки їхнім діям можна запобігти порушенню чи усунути його. У наш час зростає роль провайдерів в обміні інформацією, що зумовлює необхідність перегляду їхніх прав і обов'язків щодо дотримання прав третіх осіб, а також залучення провайдерів до дій щодо припинення таких порушень та запобігання їм, що є однією з тенденцій сучасного права за кордоном.

В Україні провайдери звільнені від відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності. Так, ч. 4 ст. 40 Закону України «Про телекомунікації» прямо зазначає, що оператори, провайдери телекомунікацій не несуть відповідальності за зміст інформації, що передається їх мережами.

Проте, на думку В. Терлецького, провайдер не зобов'язаний здійснювати контроль за змістом, але у випадку, якщо він попереджений про те, що зміст незаконний, провайдер має вжити заходів для припинення доступу до інформаційного ресурсу, в протилежному випадку він має нести солідарну з порушником відповідальність [15, 24]. Одним зі способів довести факт того, що провайдер знав про порушення, але не відреагував, може бути відправлений праволодільцем електронною чи звичайною поштою лист. Однак нині незрозуміло, чи є достатнім для суду надання електронного листування. Сьогодні суди по-різному ставляться до електронного листування як доказу. Так, у справі *О. Прогнимак проти ПрАТ «Картель»* щодо неправомірного використання інтерв'ю суд взяв до уваги надані відповідачем докази листування позивача та журналіста [16]. А от у позові *ПП «Татур» до ТОВ «Центр впро-*

вадження сучасних технологій» про розірвання договору на поставку програмного продукту суд не прийняв зазначене листування, як належний та допустимий доказ у справі, мотивувавши це відсутністю електронних цифрових підписів на відповідних документах.

На думку М. Селіванова, «такий висновок суду не можна назвати однозначним та безсумнівним. Адже електронні листи надсилались з відомих сторонам джерел (певних e-mail). Зазначені e-mail були ідентифіковані сторонами та контроль над ними не втрачався. Тривалість, неодноразовість обміну послідовними поправками дає підстави вважати зазначене листування листуванням між певними особами та встановити зв'язок між цими особами та відомостями, які від них надходять» [17]. Така позиція відповідає правозастосовній практиці та логіці, тому її можна підтримати.

Продовжуючи розгляд особливостей надання доказів про порушення прав у мережі Інтернет, не можна не зауважити складність цього питання через те, що змінити інформацію на сайті власник може дуже легко. Цю думку підтверджує відомий приклад з роздруківкою скриншоту сторінки та подальшим нотаріальним посвідченням, але в нашій країні такі дії нотаріусів поки що законодавчо не закріплені. Така практика закріплена в законодавстві РФ, тому заінтересовані особи, спір між якими розглядається в судах України, для отримання такого доказу вимушені звертатися за допомогою до російських нотаріусів. Наприклад, нотаріальне засвідчення копій сторінок російським нотаріусом використав позивач як доказ у справі *ТОВ «Інтер-фільм» проти ТОВ «Київські оптичні мережі»* [18]

Утім, не зважаючи на відсутність законодавчого закріплення, трапляються випадки засвідчення сторінок вітчизняними нотаріусами. Такий приклад наводить С. Фурса, «Нота-

ріус вчинив таку нотаріальну дію не дивлячись на те, що Порядком вона не передбачена та виходив із аналогії щодо допустимості у нотаріальному процесі електронних доказів, шляхом відтворення інформації із електронних реєстрів (витяги із Єдиних та Державних реєстрів). При цьому він керувався принципом «Все що не заборонено законом, те дозволено» та тим самим сприяв особі в охороні права, тобто здійсненні охоронної функції» [19].

Окрім цього варто звернути увагу й на те, що в деяких випадках національним судам копії роздруківки сторінки виявляється достатньо [20]: суд вважає, що факт використання твору був доведений позивачем шляхом надання суду письмового доказу — копії роздруківки сторінки із сайту, реєстратором доменного імені якого є відповідач, та на який міститься кольорове зображення твору образотворчого мистецтва — карикатури*.

Водночас нотаріальне засвідчення критикується через неможливість фіксування нестатичних або візуальних матеріалів (аудіозаписів, мультимедійних творів тощо). Саме тому висловлюється думка про те, що доказова сила засобів, які застосовуються нотаріусами, не завжди відповідає технологічній специфіці Інтернету, а тому може містити недостовірні висновки [21].

З думкою не можна погодитися й повністю відмовлятися від нотаріального посвідчення не варто. По-перше, через те, що скриншот сторінки може відображати необхідну інформацію. По-друге, через те, що звернення до нотаріуса та засвідчення матеріалу ним є швидшою процедурою (протягом кількох годин), аніж залучення експерта, що за ухвалою суду може проводити експертизу (від 10 днів до декількох місяців). Більша

ефективність нотаріального посвідчення може забезпечуватися фіксацією нотаріального процесу технічними засобами, що, з одного боку, сприятиме більшій його достовірності [22], з другого, — дозволить зробити фіксацію нестатичних матеріалів.

Продовжуючи тему надання доказів в електронній формі варто звернути увагу на рішення [23], в якому достатнім для суду доказом авторства можуть виявитися реєстраційні дані на певному веб-сайті. Так, як вбачається з матеріалів справи, на веб-сайтах www.igorbogun.com і на професійному веб-сайті фотографів «Фото.Сайт» (www.photosight.ru) зазначено ім'я позивача «Igor Bogun Photography» та «Ігор Богун», що доводить його авторство. Отже, посилання представника відповідача на те, що позивачем не надано доказів, що він є первинним суб'єктом, якому належить авторське право на фотографію, на думку суду, є необґрунтованими та безпідставними.

Отже, можливість використання доказів в електронній формі є не лише прийнятною, а й необхідною, саме тому пропонується доповнити ст. 64 ЦПК України положенням про те, що листування за допомогою електронної пошти є належним доказом у випадку, якщо зазначені e-mail-адреси можуть однозначно бути ідентифіковані та їхня достовірність (надійність) підтверджена сторонами. А в Законі України «Про авторське право і суміжні права» закріпити таке: реєстраційні дані певної особи, що дають змогу однозначно ідентифікувати її, можуть використовуватися для підтвердження авторства та (чи) наявності авторських прав.

Говорячи про захист прав у цифрову епоху, варто також розглянути технічні засоби захисту, що є поширеним способом запобігання порушенню під якими Закон України «Про автор-

* Хоча у наведеному рішенні окремо не зазначається, чи була роздруківка засвідчена нотаріусом.

ське право і суміжні права» розуміє технічні пристрої й (або) технологічні розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права і (або) суміжних прав при сприйнятті і (або) копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав. Варто зазначити, що в Угоді про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами термін «технічні засоби» означає будь-яку технологію, пристрій або компонент, які, за умови їх нормального використання, призначені для запобігання або обмеження дій, які не санкціоновані правовласником будь-якого авторського права або будь-яких суміжних прав.

Сучасні технології дозволяють використовувати величезну кількість різноманітних засобів захисту: паролі, водяні знаки, коди доступу тощо. Крім цього, можливим є використання цифрового підпису, суть якого полягає в тому, що він дозволяє ідентифікувати справжнього автора певного твору, знімаючи в контрагента будь-які сумніви про те, з ким він має справу [24]. Застосування технічних засобів захисту дозволяє Інтернет-ЗМІ уникнути бездозвільного копіювання матеріалів, наприклад фотографій з місця подій, адже сучасні технічні засоби захисту унеможливають копіювання вмісту сторінки, або дозволяють нанести цифрові знаки, що зберігаються навіть після друку фото.

На думку І. Ващинця, встановлення технічних засобів захисту авторських прав можна розцінювати як один зі способів самозахисту [25, 141]. Такої ж позиції дотримується й С. Бурлаков, який доводить, що самозахист цивільних прав може здійснюватися не лише за наявності порушення цивільного права або протиправно-

го посягання на своє право або право третьої особи, а може здійснюватися з метою запобігання майбутнім, ймовірним правопорушенням шляхом застосування технічних засобів захисту особистих та виключних (майнових) прав інтелектуальної власності. Він мотивує це тим, що самозахист цивільних прав логічно впливає з права кожного будь-якими незабороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань, яке закріплено у ст. 55 Конституції України [26].

Проте цілком слушно зауважує В. Терлецький «технічні заходи захисту творів та об'єктів суміжних прав не можуть гарантувати відсутність правопорушень, оскільки будь-який технічний захист, що забезпечується одними технічними засобами, може бути подоланий у результаті застосування інших технічних засобів, які дозволяють його усунути, заблокувати або іншим способом обійти» [15, 22]. Такої ж думки дотримується і С. Судариков [7, 194].

Викладене дає підстави до висновку, що встановлення технічних засобів захисту можна розглядати як запровадження попереджувальних заходів або попередній самозахист. А нелегальний обхід таких засобів є правопорушенням і вимагатиме подальшого захисту або самозахисту.

Тож, самозахист можна розподілити на власне самозахист і попередній самозахист. Водночас виникає запитання, чи можна розглядати встановлення технічних засобів захисту як самозахист, адже порушення прав ще не відбулося?

Справді, захист прав відбувається постфактум, після того як відбулося порушення, а за загальним підходом охорона прав спрямована на забезпечення нормальної реалізації прав на етапі до порушення. Метою правової охорони є створення умов для запобігання правопорушенням, що і є метою встановлення технічних засобів

захисту. Саме тому в літературі вже висувалася така пропозиція: «Самоохороною права власності є правомірні дії власника майна чи іншої особи, що здійснюються без звернення до компетентних органів держави, не суперечать вимогам чинного законодавства України та моральним засадам суспільства, і полягають у застосуванні комплексу превентивних заходів із метою забезпечення схоронності належного йому чи іншим особам майна, а також запобігання його знищенню, пошкодженню та іншим негативним наслідкам» [9, 5]. Тож власне дію зі встановлення технічних засобів захисту необхідно вважати самоохороною, тому що порушення може й не відбутися взагалі. Тож, самозахист більш доречно розділити на власне самозахист і самоохорону.

Висновки

Проведений аналіз дає підстави для висновку, що в сучасному інформаційному суспільстві самозахист є чи не найефективнішим способом захисту. Законодавець не передбачає визначених способів самозахисту, дозволяючи особі діяти на власний розсуд (у межах чинного законодавства). Крім цього, невирішеними в національному законодавстві та судовій практиці на сучасному етапі є питання фіксації порушень та надання доказів в електронній формі. Саме тому

існує необхідність врахування у законодавстві таких пропозицій:

- 1) спростування недостовірної інформації в цифровому ЗМІ має відбуватися через виправлення помилки в первинному матеріалі; зазначення там само про те, що була допущена помилка, та викладення окремого, нового повідомлення щодо того, що порушення усунуто;
- 2) листування за допомогою електронної пошти є достатнім доказом для суду за умови однозначної ідентифікації поштової скриньки з особами, які вели листування;
- 3) реєстраційні дані певної особи, що однозначно дозволяють ідентифікувати її, можуть використовуватися для підтвердження авторства та (чи) наявності авторських прав;
- 4) при виплаті компенсацій необхідно встановити розділення рівнів відповідальності для різних випадків;
- 5) нотаріальне засвідчення матеріалів веб-сайту має фіксуватися певними технічними засобами. ♦

Список використаних джерел

1. Дроб'язко В. С. *Право інтелектуальної власності : навч. посібник* / В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко. — К. : Юрінком Інтер, 2004. — 512 с.
2. Жаров В. О. *Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності : навч. посібник* / В. О. Жаров. — К. : Інститут інтелектуальної власності, 2003. — 64 с.
3. Штефан О. О. *Дещо до питання про порушення у сфері авторського права* / О. О. Штефан // *Теорія і практика інтелектуальної власності*. — 2009. — № 6. — С. 3–13.

4. Штефан А. С. Цивільне судочинство у справах за позовами до засобів масової інформації про захист честі, гідності і ділової репутації : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Штефан Анна Сергіївна ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва. — К., 2013. — 20 с.
5. Штефан А. Самозахист авторського права і суміжних прав / А. Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2010. — № 3. — С. 22–29.
6. Коваль И. Ф. Защита прав интеллектуальной собственности : учеб. пособ. / И. Ф. Коваль ; под. общ. ред. Е. П. Орлюк. — К. : Лазурит-Поліграф, 2010. — 300 с.
7. Судариков С. А. Основы авторского права / С. А. Судариков. — М. : Проспект, 2010. — 512 с.
8. Леонтьев К. В. Проблемы развития авторского права в современных технологических условиях : дисс... канд. юрид. наук : 12.00.03 / К. В. Леонтьев. — М., 2003. — С. 13
9. Осолінкер І. М. Самозахист права власності в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук 12.00.03 / І. М. Осолінкер. — Харків, 2011. — 19 с.
10. Бондаренко С. В. Авторське право та суміжні права : [курс лекцій] / С. В. Бондаренко. — К. : Ін-т інтел. власн. і права, 2008. — 288 с.
11. Тодд Д. Цифровое пиратство. Как пиратство меняет бизнес, общество и культуру / Дарен Тодд ; пер. с англ. Л. Пlostак, У. Сапциной. — М. : Альпина Бизнес Букс, 2013. — 320 с.
12. Лист Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію» від 28.03.2007 р. № 01-8/184.
13. Цивільний кодекс України : наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). — Т. 6 : Право інтелектуальної власності / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. — Х. : ФО-П Лисяк Л. С. — 592 с. — (Коментарі та аналітика).
14. Справа № 21/133-20/86 від 23.10.2007 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/1064170>.
15. Терлецький В. В. Охрана авторских и смежных прав при использовании охраняемых объектов в цифровых сетях и продуктах мультимедиа : автореф. дисс... канд. юр. наук: 12.00.03 / В. В. Терлецький. — М., 2003. — 26 с.
16. О. Прогнимак проти ПрАТ «Картель» : Справа № 2-12098/11 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/21822838>.
17. Селіванов М. Надання письмових доказів в електронному вигляді та перевірка їх достовірності [Електронний ресурс] / Максим Селіванов. — Режим доступу : <http://blog.liga.net/user/selivanov/article/5240.aspx>.
18. Справа № 12/34419.11.10 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/12834835>.
19. Фурса С. Я. Забезпечення доказів нотаріусом / С. Фурса // Теорія нотаріального процесу. — К. : Алерта; Центр учбової літератури, 2012. — С. 304–317.
20. Справа № 757/9762/14-ц від 22.01.2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42431603>.
21. Можливості фіксації порушення прав ІВ в мережі Інтернет — дискусія за круглим столом [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://sips.gov.ua/ua/15062015-ks-porushennia-iv-v-interneti>.
22. Білозерська Є. І. Фіксація нотаріального процесу технічними засобами як одна з умов його достовірності / Є. І. Білозерська // Вісник вищої ради юстиції. — 2011. — № 1 (5). — С. 200–206.
23. Справа № 761/19741/14-ц від 06.10.2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41004240>.

24. Рекомендації Державної служби інтелектуальної власності щодо вдосконалення механізму регулювання цифрового використання об'єктів авторського права і суміжних прав через мережу Інтернет [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://sips.gov.ua/ua/recomnet.html?s=print>.
25. Ващинець І. І. Цивільно-правова охорона авторських прав в умовах розвитку інформаційних технологій: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / І. І. Ващинець ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К., 2006. — С. 141
26. Бурлаков С. Ю. Застосування технічних засобів захисту авторських прав як самозахист суб'єктивних цивільних прав [Електронний ресурс] / С. Ю. Бурлаков // Актуальні питання цивільного та господарського права. — 2008. — № 5. — Режим доступу : <http://www.journal.yurpayintel.com.ua/2008/5/article04>.

Надійшла до редакції 05.06.2015 р.

Мацкевич О. Особенности защиты авторских прав в цифровой массмедийной среде. Уделено внимание анализу особенностей защиты авторского права в контексте деятельности средств массовой информации, в частности, самозащите, техническим средствам защиты, а также вопросам предоставления и фиксации доказательств, имеющих электронную форму. В связи с этим автором высказаны определенные рекомендации относительно изменений в законодательство Украины, что отражено в тексте.

Ключевые слова: защита, самозащита, способы защиты, доказательства в электронной форме

Matskevych O. Features of copyright protection in digital media environment. This paper aims to provide a study of the specifics of copyright protection in digital media environment. The aim is achieved by the analysis of theoretical developments and judicial practice.

The author investigates the means of defense of civil rights. The peculiar attention is driven to self-protection of copyrights and related rights which is the fastest mean for author to protect their rights in digital environment for now. It's also shown that some means of civil rights protection may be used within a self-protection too. These means can be: the prohibition of the dissemination of information, restoration of the situation that existed before the infringement, termination actions violating the right, etc.

Such way of defense as refutation of misinformation in digital media is considered more particularly. It's proposed to use following procedure of refutation in Internet mass media: the correction of mistake in original material; indication in the same place that there was a mistake, and posting of a separate, new message about the elimination of violation.

As the result of analysis of courts cases and features of electronic mail correspondence it was proved that it may be a due evidence in civil cases. So the author proposed changes to Civil Procedural Code of Ukraine and the Law «On Copyright and Related Rights» to set out this kind of evidences.

Notary certification as an evidence at a trial is also investigated. The author makes the conclusion that it's possible to use it with simultaneous video recording of actions of notary public.

Some scholars consider technical means of protection to be self-protection means. At the same time it is proven they are the means of self-guarding.

Key words: self-guarding, self-protection, digital environment, digital media, evidences, technical means of protection